



# TONI ORENSANZ

COM VAS  
PERDRE EL BRAÇ,  
BALCHOWSKY?

TONI ORENSANZ  
COM VAS PERDRE  
EL BRAÇ,  
BALCHOWSKY?

TÍTOL ORIGINAL: *¿CÓMO PERDISTE EL BRAZO, BALCHOWSKY?*

PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2022

© TONI ORENSANZ, 2022

© DE LA TRADUCCIÓ: MIQUEL RODRIGO UBACH I SABINA GALÍ, 2022

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2857-6

DIPÒSIT LEGAL: B. 18.611-2021

FOTOCOMPOSICIÓ: MOELMO, SCP

IMPRÈS A CATALUNYA - *PRINTED IN CATALONIA*

[www.columnnaedicions.cat](http://www.columnnaedicions.cat)



Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, [www.cedro.org](http://www.cedro.org)) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra ([www.conlicencia.com](http://www.conlicencia.com); 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

## *Índex*

<i>Prefaci</i> . . . . .	II
--------------------------	----

### PRIMERA PART

1. De com Eddie Balchowsky, convertit en una llegenda viva del Chicago dels anys setanta, rememora el seu pas per la Guerra Civil espanyola... . . . . .	21
2. De la infància de Balchowsky a Frankfort (Illinois)... . . . . .	41
3. De com, arribat a Espanya, Balchowsky prefereix enrolar-se al Batalló Britànic... . . . .	61
4. De com Balchowsky, «storyteller» prodigiós, continua sent recordat per aquells que van tenir la sort de tractar-lo... . . . . .	79
5. De com Balchowsky escapa de la mort a correu... . . . . .	99
6. De com Balchowsky perd el braç... . . . . .	119

## SEGONA PART

7. De com Balchowsky torna als Estats Units begut, desesperat i manc... . . . . .	147
8. De com un comte hongarès del segle XIX i la saga Wittgenstein (la del filòsof) resulten fonamentals... . . . . .	161
9. De la vida sentimental de Balchowsky, enamoradoís impenitent, seductor de milionàries, escalador de balcons... . . . . .	173
10. De com Balchowsky descobreix l'art no figuratiu i converteix els carrerons de Chicago en un univers pictòric... . . . . .	187
11. De peripècies diverses de Balchowsky... . . . .	201
12. De com Balchowsky va ser un precursor dels beat i es va envoltar d'un ampli seguici de delinqüents, artistes plàstics, poetes i còmics.... .	221
13. De com Balchowsky estrena la dècada dels setanta instal·lat a The Quiet Knight... . .	249
14. De com Balchowsky, gràcies al seu bon amic Carl Macki, es converteix en l'editor d'una revista d'avantguarda mentre viu a cos de rei... .	263
15. De com Balchowsky, als anys vuitanta, en el que serà la recta final de la seva vida, se sent com peix a l'aigua al costat d'un grupet de nois de vint anys... . . . . .	289

## TERCERA PART

16. Dels últims temps de Balchowsky... . . . . .	323
<i>Sala de màquines</i> . . . . .	361
<i>Agraïments</i> . . . . .	437

## I

*De com Eddie Balchowsky, convertit en una llegenda viva del Chicago dels anys setanta, rememora el seu pas per la Guerra Civil espanyola (1936-1939) mentre exerceix de porter en un club musical, s'injecta heroïna i toca el piano amb un sol braç davant la sorpresa d'una constel·lació d'admiradors i estrelles de rock-and-roll emergents*

### EL PIANISTA D'UN SOL BRAÇ

Trac-catrac catrac catrac. El brunzit metàl·lic del tren fa que Utah Phillips aixequi el cap i deixi d'entretenir-se mirant l'aparador en què s'anuncia que es reparen talons només en tres minuts. Són les tres de la tarda i espera a l'avinguda West Belmont l'arribada d'algun responsable de The Quiet Knight, el club musical on aquesta nit cantarà per primera vegada.

Enfront de l'aparador de reparació de talons ipso facto, sota un fred intens, hi ha Phillips, la seva barba, les patilles amples i infinites, la mirada inquieta, el barret de cowboy i la seva inseparable guitarra, que transporta en



un estoig tan tronat que bé podria haver viscut amb ell la devastació de la guerra de Corea.

The Quiet Knight està ben situat si es viatja amb l'«L», el tren elevat de Chicago, a pocs metres de l'estació urbana de Belmont, línies vermella, lila i marró, al districte de Lakeview. Phillips observa que sota el pas elevat del tren un grup de ionquis persegueix els viatgers quan surten de l'estació, de vegades en solitari, d'altres en bandada, com un remolí erràtic, entre estrebades, súpliques, amenaces i mans mendicants.

Hi ha passatgers que arrenquen a córrer tan bon punt trepitgen l'avinguda, perfectament conscients de l'allau de desesperació quotidiana que els espera aquí a fora, i alguns dels ionquis intenten atrapar-los en plena cursa, atropelladament, com si en comptes de peus arrosseguessin pesos molt feixucs i haguessin de caure de morros per terra, contra l'asfalt.

N'hi ha de molt joves, tot i que també de grans, gairebé tots homes, d'una edat semblant a la de Utah Phillips, encara en la trentena. No són pocs, i veu com alguns travessen l'ampla avinguda sense mirar. Només la complicitat del mateix Satanàs fent hores extres pot explicar que no caiguin atropellats. Es diria que els cotxes i els taxistes, bons coneixedors del medi, hi circulen amb la màxima precaució. Ningú no té ganes d'emportar-se a casa un cadàver damunt del capó del cotxe.

Phillips espera i desespera. És l'hora convinguda, i The Quiet Knight continua tancat, de manera que el músic decideix refugiar-se en un local allà a la vora, la Victoria Tavern. Demana un beure sense tenir-ne gaires ganes, i segueix entretenint-se observant l'espectacle de l'avinguda W. Belmont. De sobte, es fixa en una escena cridanera, que sembla tenir llum pròpia: un home de

mitjana edat, amb abric llarg i gorra anglesa, acompanyat d'un pastor alemany que ganyola com un posseït, sorgeix d'un remolí de ionquis i vent, i travessa l'avinguda despreocupadament, del tot convençut que els conductors ja frenaran quan els vegin i que, si no ho fan, el problema més aviat serà d'ells. No té por de perdre res, o quasi res. Malgrat tot, un cotxe negre, un Checker llarg i ample, un clàssic nord-americà, està a punt de topar amb les potes del darrere de l'animal.

Res d'això no té cap importància per a la seqüència de carrer que té lloc: l'home de l'abric llarg i el gos segueixen el seu camí sense sobresalts, mentre el conductor martelleja el clàxon i exhibeix un amplíssim repertori d'insults en espanyol. Aquest carrer és un espectacle, es diu Phillips, que continua esperant i es pren els últims glops de la cervesa que ha demanat. Al cap de deu minuts, el jove músic i la seva guitarra abandonen la taverna i comproven que, ara sí, pel que sembla, la porta exterior de The Quiet Knight, al 953 de West Belmont, està oberta.

The Quiet Knight està situat al primer pis d'un vell edifici de maons dels antics, estrets i de color vermellós, al qual s'accedeix per una escala emmoquetada més llarga que ampla. En poc temps s'ha convertit en el club de referència de Chicago per als amants del rock, el folk i el jazz, i té al capdavant Robert Harding, rocker, melòman, noctàmbul, que fins avui ha regentat dos locals musicals més a la ciutat: el Poor Richard (1363 N Sedgwick) i un primer Quiet Knight (1311 N Wells), molt a prop l'un de l'altre, tots dos al barri vell.

Però el The Quiet Knight de W. Belmont, obert fa poc més d'un any, el 1969, ha aconseguit fer-los oblidar ràpidament, i en poc temps s'ha convertit en el temple



de la música en viu de la ciutat, amb Harding exercint de mestre de cerimònies i donant l'alternativa a músics de tots els Estats Units. Els joves inquiets de Chicago estan encantats amb *The Quiet Knight*, gràcies a la seva bona música i una entrada assequible que dona dret a un parell de consumicions.

Són vint-i-tres els graons que separen el carrer caòtic d'aquesta meca de la música, apta per a quatre-cents espectadors, segons dicta el mil·limètric aforament oficial. Phillips els puja, i empeny cautelosament la porta del local, a la primera planta. Algú està tocant el piano. Sona meravellosament bé. És Beethoven i la seva inconfusible sonata *Clar de lluna* (opus 27), justament en el frenètic presto agitato final, interpretat de manera poc ortodoxa, delicadament tempestuosa.

Un cop a l'interior del club, espera en silenci, intrigat, sense voler molestar. Allà dins no sembla que hi hagi ningú més a part del pianista i un pastor alemany que, ajagut en un racó de l'escenari, mou la cua de manera compassada. Els reconeix. Són l'home i el gos posseït que ha vist travessar el carrer temeràriament. El gos, gros com un Cadillac Fleetwood, la reencarnació d'un bisó albí, dona mostres d'haver-lo vist, però no es mou del costat del piano, com hipnotitzat per la música. Com si li estigués dient: «T'he vist, però fes el favor de quedar-te quiet i callat».

Phillips està paralytitzat. El pianista és manc, i és un sol braç, l'esquerre, el que martelleja el teclat de cap a cap. Tota la sala està pràcticament a les fosques, excepte el tros d'escenari, il·luminat per un petit focus. Piano, manc i pastor alemany formen una santíssima trinitat d'una gran bellesa plàstica. El que està veient li sembla un miracle, no s'atreveix a moure's ni a dir res i es manté al

costat de la porta per no ser vist, per por de trencar la màgia del moment.

Phillips no oblidarà mai aquella sonata, ni tot el que sentirà a continuació, a manera de llista d'antics èxits revolucionaris: el *Freiheit* dels antifeixistes alemanys, cantada colèricament, com qui es disposa a afrontar la seva última batalla, imminent; ni *El valle del Jarama*, ni els *Cuatro generales*, totes dues cantades en castellà: «Los cuatro generales, / mamita mía, que se han alzado, / que se han alzado.... Para la Nochebuena, / mamita mía, serán ahorcados, / serán ahorcados». És un viatge melòdic a l'Espanya de la guerra de 1936-1939, una ouija musical amb un piano, un gos i un manc com a antenes espirituals.

El pianista té una veu descosida, aiguardentosa, enèrgica. És algú que canta per necessitat vital, com deu haver fet des de petit, i a qui la veu li neix en un estómac rebentat per l'alcohol i l'heroïna.

Quin regal, no para de repetir-se, fins que el pianista, en un arravatament, deixa de tocar, s'aixeca de la banqueta, estira els braços i, tot d'una, el gos salta de l'escenari i es dirigeix cap a la penombra on hi ha Phillips i la seva funda de guitarra.

Malgrat l'amenaça bestial que se li acosta, Phillips es posa a aplaudir tímidament, i el gos se li planta al davant ganyolant i amb els ulls vidriosos, si bé la seva fúria s'esvaeix en el moment que el pianista, encara dalt de l'escenari, li ordena que calli i el crida pel nom: Duke.

—Ei, noi, no t'havia vist. Ets el Utah Phillips?

—Jo mateix.

—Benvingut, jo soc l'Eddie, l'Eddie Balchowsky. Que fa gaire estona que ets aquí? No t'he vist entrar —li diu, mentre acaricia el llom del seu pigall caní, que ara sembla l'animal més dòcil del món.

—Prou per descobrir que ets un pianista meravellós.

—No hi ha ningú que castigui el piano tan bé com jo. Si tingués tots dos braços seria un pianista com qualsevol altre, no hauria passat de ser un vulgar aprenent de concertista —respon seriosament, i exhibeix sense complexos el monyó, per si Phillips no s'hagués adonat que el té amputat per sota del colze.

Després de la presentació, Balchowsky li ensenya el local, prou espaiós, amb vistes al carrer gràcies a uns bons finestrals rematats amb capitells d'inspiració dòrica. Ho fa amb desgana, sembla cansat, com si li digués: «El que veus és el que hi ha, noi, no hi ha res més». És afable, però sec.

El Duke no tarda a tornar al seu racó. Tots dos són a casa seva, això salta a la vista. Balchowsky se serveix una copa de vi, darrere la barra, i el convida al que vulgui. Phillips pensa que degué perdre el braç fa una pila d'anys, perquè es mou amb una enorme destresa, i ara mateix aguanta l'ampolla de vi amb el poc que li queda del braç dret.

Phillips s'interessa, llavors, per l'hora a què se sol presentar Richard Harding, el propietari, amb qui només ha mantingut un parell de converses telefòniques.

—Sempre ve tard, per això soc aquí jo, exercint d'àngel custodi de The Quiet Knight —sentencia Balchowsky, i és obvi que és una resposta que ha repetit mil vegades davant la mateixa pregunta recurrent.

Després de buidar la copa de vi d'un trago i servir-se'n una altra, ara és Balchowsky qui pregunta i s'interessa per on s'allotjarà Phillips durant la setmana que passarà tocant a The Quiet Knight, de dimecres a diumenge.

—Aquí a prop, al sindicat, a l'IWW —l'informa; IWW són les sigles de l'Industrial Workers of the World, el sindicat autogestionari al qual pertany.

—Ben fet, xaval... Jo visc aquí, o gairebé. Ara mateix això és casa meva, tot i que a Chicago em coneixen com el rei: el rei dels carrerons —proclama Balchowsky.

Tot seguit se serveix una altra ronda, encén un cigarret i confessa a Phillips que confia que The Quiet Knight tingui una llarga vida per poder-hi continuar exercint d'«àngel custodi», la qual cosa equival a fer una mica de tot: endreçar, rentar gots, obrir, tancar, rebre els músics, barallar-se amb algun cabró, si convé, i fins i tot preparar els cartells dels concerts. I encara afegeix que el millor és que Richard Harding el deixa viure allà, i pot tocar el piano sempre que li vingui de gust. Llavors, impulsivament, s'estira llarg com és en un banc de fusta, sostenint-se el cap amb els braços rere el clatell.

—Sembla tret d'una església —li diu Phillips.

—Tens bon ull! —aprecia Balchowsky, posant-se a riure, i li explica que Harding i ell mateix van transportar uns quants bancs des d'una vella església quan es va obrir The Quiet Knight; i tot seguit elogia les múltiples prestacions d'aquests seients de passat devot, com a taula, barra, catre i fins i tot com a plataforma orgiàstica. Ho remata dient que amb un banc ample i llarg com aquell hauria pogut travessar el riu Ebre a la guerra d'Espanya.

Phillips riu de bona gana. Sap bé què va ser aquesta guerra, just abans de la Segona Guerra Mundial. A l'IWW, els voluntaris que van ser a Espanya per lluitar contra el feixisme, alistats a les Brigades Internacionals, han assolit per a alguns la categoria de llegenda, encara que, a aquestes altures, la majoria dels seus conciutadans ja no recordi que hi va haver una guerra a Espanya, ni quan, ni com ni per què.

Seguidament, Balchowsky, en un altre rampell, sorprèn Phillips dient-li que es disposa a fer una migdiadeta

perquè encara és aviat, poc més de les quatre, i encara falten unes quantes hores per al concert. Es tira per sobre un tabard, encara ajagut a la banqueta, arronsa les cames i, com si tingués la facultat d'encongir el cos, acluca els ulls.

—Que dormis bé —li desitja Phillips, desconcertat per la sortida, però ja no obté cap resposta, tan sols un lleu grunyit que emeten a l'uníson, talment sincronitzats, Balchowsky i el Duke, que també dorm, tot i que amb un ull mig obert, sempre vigilant i de mala llet.

Phillips necessita molt poca cosa per a la seva actuació: un parell de micròfons, l'un per a la veu i l'altre per a la guitarra. Està tot en ordre, i es diu que ja comprovarà el so més tard. No té per què preocupar-se de qüestions tècniques, i encara menys en un local en què actuen assíduament, setmana rere setmana, bandes col·lectives i nombrosíssimes.

Malgrat tot, està nerviós. És la primera vegada a The Quiet Knight, i els clubs nocturns no són el seu terreny natural. Ell és un cantant de folk, un artesà preindustrial, un narrador d'històries que ho basa tot en el poder de la paraula, sense cap altra vocació que aconseguir que la gent canti. És un militant del verb i les idees que, fins avui, ha tocat la guitarra en teatres, parcs i convencions laborals i polítiques.

Però la veritat és que Balchowsky té raó: encara falta una bona estona per a l'actuació, programada per a les nou del vespre, o sigui que Phillips decideix retirar-se al camerino i repassar les històries que ha preparat a manera d'introducció, captació de l'interès o *divertimento*. «Què hi faig, jo, tocant en un club nocturn de Chicago?», no para de preguntar-se, i dubta si ha fet bé fent cas del seu amic Cliff Raven, tatuador, molt conegut a Chicago, que és qui va exercir de mitjancer davant de Harding.

Amb la llibreta a la mà, llegeix els textos als quals fa dies que dona voltes perquè, es diu, aquesta nit no pot parlar de la mateixa manera que ho faria a plena llum del dia en una trobada sindical. Té por de resultar avorrit, i a aquestes altures ha après que no hi ha res més tediós que una nit sencera de música política. Això d'avui li resulta un repte, obsessionat com està per connectar amb el públic.

La trobada amb Balchowsky li fa considerar la possibilitat de començar el concert amb el seu tema «He Comes Like Rain», que ja havia inclòs en el repertori d'aquesta nit, però no en primer lloc. La cançó diu així: «Ell arriba com la pluja. Com el vent se'n va. Sense malgastar el temps ni les llàgrimes de ningú. Suportant el dolor i rebent els cops. Mentre se li esmunyen els anys solitaris». «He Comes Like Rain» parla de tots els Balchowskys que ha conegut —o això creu—, i decideix escriure unes poques ratlles destinades a presentar la cançó. L'hi dedicarà, a manera de picada d'ullet per a la parròquia local.

Truquen a la porta del camerino, tot i que està ajustada. És Harding, amb una jupa de cuir, barba llarga i cuidada i un barret de vaquer amb dues plomes. Saluda Phillips afablement, li pregunta si tot rutlla, parlen del seu amic comú Cliff Raven i de com pensa enfocar el concert.

Phillips li confessa que l'ha impressionat escoltar Balchowsky tocant el piano, en solitari: un d'aquests privilegis inesperats que, molt de tant en tant, la vida et concedeix. Llavors, al Richard se li il·lumina el rostre i, com si no ho pogués evitar, es posa a riure amb ganes, a grans riallades, fins que al final, quan es calma, articula:

—I segur que t'ha dit que no sabia que eres a la sala, oi? —pregunta retòricament—. Sempre fa el mateix. Ja l'aniràs coneixent, és un tio grandíós.

—Em penso que no m'ha vist entrar.

—No ets el primer. A tothom li diu el mateix!

—I això del braç? Com el va perdre?

—Això del braç? —Harding es posa a riure altre cop—.

Val més que l'hi preguntis tu directament. A veure què t'explica... Com vas perdre el braç, Balchowsky?

## LLEGENDA I INSPIRACIÓ

Posats a dir la veritat, en sé poca cosa de com Utah Phillips i Eddie Balchowsky es van conèixer a *The Quiet Knight*. Afegeixo que ni tan sols us sabria dir si Phillips, aquella primera vegada, va arribar a preguntar-li directament com va perdre el braç dret, ni quina resposta degué donar-li, si és que ho va arribar a fer.

Balchowsky va morir el 1989, i Phillips, convertit amb el pas del temps en una celebritat als Estats Units, la «golden voice of the Great Southwest», va traspasar el 2008.

Si bé tant l'un com l'altre van deixar algun testimoni d'aquell dia, preneu-vos la major part del que acabeu de llegir com un artifici periodisticoliterari construït gràcies a una certa bastida documental. *The Quiet Knight* és un lloc fonamental en la vida de Balchowsky —també és l'etapa que resulta més fàcil de reconstruir—, no només perquè hi va ser feliç, sinó també perquè va ser llavors que va convertir la guerra d'Espanya en un agafador sentimental al qual s'aferrava amb força, que cantava diàriament i sobre el qual explicava peripècies capaces de deixar al·lucinats els parroquians noctàmbuls.

El que sabem d'aquella trobada entre els dos músics, ho devem al que va escriure Phillips: «El conserge, des-



prés de treure les escombraries, estava sol a la gran sala, únicament il·luminada per un focus sobre l'escenari, i tocava la sonata del *Clar de lluna*, i ho feia d'una manera bonica i tranquil·la. Em vaig quedar en la penombra, escoltant-lo. Ell no sabia que jo era allà. M'hi vaig fixar bé i vaig veure que tocava el piano amb una sola mà, i que a l'altra hi tenia un monyó».

Balchowsky també va donar testimoni de la trobada a un periodista el 1985: «El Utah em va veure tocant una tarda. Era l'època en què ell va actuar a The Quiet Knight, a Belmont, on jo treballava. Jo estava tocant la sonata del *Clar de lluna*, i el Utah diu que per força jo devia saber que hi havia algú més a la sala i que per això vaig continuar tocant algunes cançons de la Guerra Civil espanyola».

A altres músics els va passar una cosa semblant. És el cas dels integrants d'Aliotta Haynes Jeremiah, un popular trio de Chicago de principis dels setanta i habituals al The Quiet Knight de Harding i Balchowsky. El guitarrista de la banda, Skip Haynes, va escriure un llibre en què, entre altres coses, explica el següent: «L'Eddie estava assegut a l'escenari, tocant velles cançons populars. El Duke estava assegut al seu costat, recolzat a la banqueta del piano. Tenia els ulls tancats i es movia al ritme de la música. Quan ens va sentir, el gos va deixar anar un lleu grunyit».

El Duke, en efecte, també va existir. Era un pastor alemany, el terror de The Quiet Knight i de W. Belmont. Segons el relat de Haynes: «Els gossos dels ionquis, no més veure'l, fugien ganyolant amb la cua entre les cames. El Duke hauria devorat qualsevol».

Una altra icona de la música nord-americana contemporània, Jimmy Buffett, tan conegut que fins i tot apareix

com a personatge en un capítol de la sèrie *South Park*, també va ser un assidu de The Quiet Knight, on va arribar a fer de teloner de Bob Marley i de molts altres. En un article del seu alter ego Marvin Gardens (un pseudònim que li permetia deixar anar el seu vessant més psicodèlic), va rememorar el següent: «L'Eddie tocava el piano sobretot quan el local tancava i s'apagaven tots els llums. Els músics, generalment, encara eren allà, mig borratxos i cansats. I l'escoltaven en silenci tocant amb un sol braç. Ningú no deia ni piu per por que s'interrompés. Les cançons omplien l'aire d'una malenconia trista i alhora alegre».

Ara deixem de banda si Balchoswky sabia o no que tenia públic a The Quiet Knight quan s'asseia al piano, i si li importava poc o molt la seva presència, i posem el focus en el fet que Utah Phillips, els Aliotta Haynes Jeremiah, Jimmy Buffet i altres músics van quedar tan impressionats per la força de Balchowsky i les seves interpretacions que no van tardar a escriure i enregistrar cançons que parlaven d'ell o que el prenien com a font d'inspiració.

Phillips va ser dels primers a compondre «Eddie's song», que va incloure en un dels seus discos més cèlebres: *Starlight on the Rails*.

La lletra de la cançó certifica l'impacte d'aquell instant viscut al 953 de l'avinguda W. Belmont:

*One hand on the keyboard and moonlight fills the room  
One hand on the Ebro, no regrets  
One hand on tomorrow reaching for the sun  
One hand on the sun that never sets.*

*The white cliffs of Gandesa lie sleeping in the rain  
I guess some places always have their kings*

*And now I hear you singing the forgotten songs of Spain  
I wish we could remember all those things.\**

Utah Phillips, com bé saben els nord-americans i els amants del folk, en particular, no és un qualsevol, sinó que, en paraules de Pete Seeger, «és sens dubte un dels personatges més inoblidables dels Estats Units». Phillips és una autèntica institució del folk i, com a tal, va contribuir a convertir Balchowsky, encara en vida, en una llegenda de la cultura popular. I té la seva lògica, perquè la dècada dels setanta va ser prodigiosa a The Quiet Knight i no hi va haver cap estrella del rock que no actués en aquest local, on Balchowsky feia brillar el seu millor personatge.

Van passar pel local des de Bob Marley fins a Tom Waits, sense oblidar Bruce Springsteen, The Velvet Underground, els Talking Heads, Linda Ronstadt, Muddy Waters, Herbie Hancock, Prince, Miles Davis i la infinitat de bandes i músics novells que hi tenien la seva primera pista d'atterratge a Chicago gràcies al talent i bon ull de Harding.

Tom Waits va esmentar Balchowsky, Harding i The Quiet Knight en una entrevista del 2011: «Jo anava molt per Chicago els primers anys setanta, i solia tocar en un vell club anomenat The Quiet Knight. Era sota l'«L». Tenia una escala enorme, amb quatre trams d'esglaons. El Richard Harding n'era l'amo, i l'Eddie Balchowsky treballava per a ell. Constituïen un grup molt interes-

\* «Una mà al teclat sota la llum de la lluna / una mà perduda a l'Ebre, sense retrets / una mà al demà, allargada cap al sol / una mà al sol que no es pon mai. / Els barrancs blancs de Gandesa dormen sota la pluja / Suposo que els llocs sempre tenen els seus reis. / I ara et sento cantant les oblidades cançons d'Espanya / Tant de bo poguéssim recordar-ho tot».

sant». Waits i Balchowsky es van fer molt amics, gràcies al piano i l'heroïna, i em passaré anys perseguint-lo (sense èxit) per suplicar-li una entrevista.

Però va ser Jimmy Buffett qui li va dedicar la cançó que, probablement, ha aconseguit més ressò, la que es titula «He Went to Paris» (1973). És un dels seus grans èxits, tan conegut que l'ha arribat a proclamar públicament la millor cançó de la seva carrera. Bob Dylan, admirador declarat de Buffet, també ha esmentat en alguna ocasió «He Went to Paris» com un dels seus temes favorits. És un clàssic nord-americà contemporani.

La cançó és pura ficció, inspirada en Balchowsky, això sí, però en cap cas no es tracta d'una biografia, sinó d'un cant als joves idealistes, als quals la vida castiga i acaba deixant a l'estacada.

París simbolitza, en aquest cas, el lloc on pelegrinen (pelegrinaven, almenys) els inconformistes del món a la recerca de respostes i camins, ja siguin artístics, mundans, col·lectius, sexuals, ociosos, alcohòlics o psicotròpics.

La cançó acaba dient això:

*If he likes you, he'll smile and he'll say,  
«some of it's magic,  
and some of it's tragic,  
but I had a good life all the way»  
He went to Paris  
looking for answers  
to questions that bothered him so.\**

\* «Si li agrades et somriurà, i et dirà: / “Jimmy, hi ha coses màgiques, i n'hi ha de tràgiques, / però en el fons he tingut una bona vida”. / I se'n va anar a París, / a buscar respostes a preguntes / que l'inquietaven».

Allò transcendent, doncs, és que Balchowsky va acabar convertit en mite i font d'inspiració artística en el Chicago dels anys setanta. «Era més gran que la vida», en paraules de Buffett, i va viure al màxim sense que ningú no fos capaç de col·locar-li un morrió civilitzador.

#### ENTREVISTA I FLASHBACK

Un altre assidu de *The Quiet Knight* era Roger Ebert, que a començaments dels anys setanta encara no era un crític de cinema totpoderós —un dels més influents de la història recent dels Estats Units—, si bé ja era un periodista conegut que exercia la crítica cinematogràfica i escrivia reportatges per al *Chicago Sun-Times* des del 1967.

El maig del 1973 —amb el Watergate a tot drap, i la llegenda de Balchowsky in crescendo—, Ebert va decidir fer-li una entrevista. Faltaven encara un parell d'anys perquè li concedissin el premi Pulitzer, tenia poc més de trenta anys, una gran vocació periodística i sentia una enorme atracció per la cultura pop, pulp i underground.

La llarguíssima conversa entre Balchowsky i Ebert va tenir lloc a *The Quiet Knight*, naturalment, i l'article va comptar amb diversos titulars. «L'odissea d'Eddie Balchowsky» en va ser un. Molt al principi del text, el periodista confessa als seus lectors, a manera d'ham per atrapar-los: «L'Eddie em va explicar una colla d'històries que no oblidaré mai».

Més que una entrevista, el que va publicar va ser una successió de citacions, tretes d'unes tres hores d'una conversa mantinguda la tarda d'un dissabte rúfol, amb el local encara tancat, i les cadires de fusta apilades les unes

damunt les altres, de dues en dues, ja que en aquell moment Balchowsky estava escombrant el terra i necessitava tenir-lo del tot desembarassat.

Cara a cara, el destí i el bon olfacte periodístic d'Ebert van reunir aquella tarda un bohemí supervivent de totes les batalles, deixat, eixut i amb els cabells esbullats, com les seves idees; i un intel·lectual jove i amb una sòlida formació, un punt descarat i gamberro, ansiós per tafanejar en tota mena de vides d'altri. Encara que no sabés gaire bé què podia sortir d'aquella trobada, el reporter buscava una mica de pols vital de l'accelerada història dels Estats Units de l'últim mig segle.

—Tota la meua vida ha sigut divertida —li va dir Balchowsky, que havia entès bé el que el periodista buscava—. Vaig estudiar piano i cant a la Universitat d'Illinois. Venia de Frankfurt.

—El Frankfurt d'Illinois, oi?

—Sí. Hi vaig néixer el 1916. Com et deia, vaig ingressar a la Universitat d'Illinois i, al cap de tres anys, me'n van expulsar.

—Per què?

—Em van enxampar entrant d'amagat a l'Smith Music Hall a les tres de la matinada amb un paquet de sis cerveses sota el braç. Jo només volia tocar una mica el piano.

—I què va passar? —Ebert, aguantant-se el riure, el va convidar a explicar com havia acabat la història.

—Llavors, això devia ser el 1935, vaig aconseguir una feina a la cocteleria Kitty Davis, on vaig treballar com a cambrer cantant. Era una cocteleria i bar universitari que contractava moltíssima gent jove.

—Em penso que he vist alguna vella postal fotogràfica del Kitty Davis, en la qual es veuen unes quantes

noies guapes amb el birret universitari posat —va intervenir el periodista, que tot seguit va intentar que Balchowsky li parlés de quan es va allistar a les Brigades Internacionals.

—Saps? —va reflexionar Balchowsky—. A mesura que passen els anys se'm fa més i més difícil dir per què vaig anar a Espanya. Jo no era gaire actiu políticament, la veritat. En aquella època, simplement em vaig dir que calia anar a Espanya a matar feixistes. Jo soc jueu, Hitler no m'agradava especialment i estava al corrent que Espanya seria l'inici de l'expansió de Hitler a Europa. O sigui que cap a Espanya falta gent.

Ebert va continuar interessant-se per les raons que l'havien portat a Espanya, i Balchowsky va insistir en la seva voluntat de combatre tota mena d'injustícies, i va negar que fos un comunista ortodox que hagués obeït ordres de cap partit. No va ser això en absolut, li va dir, i va recórrer a un disbarat d'allò més gràfic, una de les seves anècdotes clàssiques sobre la seva participació en la guerra:

—No he pertanyut mai a cap partit. Vaig anar a Espanya a lluitar. Havia estat en contacte amb tota mena de grups d'esquerres a la universitat (socialistes, comunistes, trotskistes), i la veritat és que simpatitzava amb tots perquè no estava ficat en política. De fet, un Primer de Maig vaig anar a una manifestació amb la bandera equivocada, ja no recordo si la socialista o la comunista, i em van trencar una dent d'un cop de puny.

Ebert va tornar a pixar-se de riure amb l'anècdota, i es va dir que Balchowsky tenia una enorme habilitat per veure's a si mateix com un personatge de comèdia, d'una comèdia còsmica. El que explicava no era mai per donar-se importància, sinó tot al contrari: per presentar



la vida com un quadre absurd, al qual costa trobar-hi algun sentit. El seu recurs a la ironia era innegociable, fos on fos, s'enfrontés al que s'enfrontés.

—Saps que vaig estar a la presó?

—Explica-m'ho...

—Dues vegades. La primera vegada al penal de Cook County, i la segona a Stateville.

I a continuació Balchowsky es va posar a desgranar una història que, a poc a poc, durant tota la seva vida, va anar convertint en un dels seus grans *hits* gamberros: el de la broma salvatge que va gastar a la presó, per primer cop, a un carceller novell i que després, amb el pas dels anys, va anar reeditant sempre que en tenia l'ocasió.

La història del gag és la següent: Balchowsky està entre reixes, compartint cel·la amb un altre detingut, quan té notícia de l'arribada d'un nou carceller, un noi jove. El vigilant és inexpert i ningú no l'ha informat que entre els presos n'hi ha un a qui li falta un braç. De manera que Balchowsky parla amb el company de cel·la i li demana la seva col·laboració, i l'altre s'hi avé.

La cosa va així: s'introdueix lleugerament el monyó del braç dret a la boca i es tira a terra com si el que s'hagués empassat fos l'avantbraç sencer, fins a l'altura del colze, i estigués a punt d'ofegar-se o de tenir un col·lapse. El seu col·lega i aliat crida com un boig demanant auxili, de manera que el guàrdia novell no tarda a arribar i, en veure Balchowsky, dona per descomptat que el pres està a punt de morir-se asfixiat. «Fes alguna cosa, sisplau! Fes alguna cosa! Li sortirà l'estómac!», crida l'altre pres, molt ficat en el seu paper, i el guàrdia, desesperat, es tira damunt de Balchowsky, forceja amb ell, intenta arrencar-li el braç de la boca i, al final, quan ja no pot resistir més l'envit, és el nostre manc qui es treu el monyó de la boca

i, davant l'estupor del vigilant, es posa a riure com si hagués consumat la idea més sonada del món.

Ebert va riure en sentir la història, però la veritat era que no era la mena d'història que havia vingut a buscar aquella tarda.

—Eddie, fem un alto en el camí... Parla'm de la teva infància, sisplau —li va suplicar, en un intent de controlar la partida, tement que no li seria fàcil ordenar tot el que li explicava aquell paio, que gaudia entretenint-se en cada detall, que dedicava el temps necessari a mastegar cada paraula.

I llavors Balchowsky es va quedar mut, com si dubtés, com si el simple esment de la seva infància l'hagués deixat paralytitzat.

—De debò que vols que et parli de la meva infància a Frankfort? No és una història gaire edificant, la veritat, però sí que té la seva importància...

—En quin sentit?

—No he tornat a posar els peus al meu poble des que era petit. Soc una mena de fill pròdig. —I es va posar a riure, tot i que amb desgana, i l'Ebert va ser perfectament conscient que era una rialla trista.